

Beata Czajkowska

"Duszpasterstwo w diecezji kieleckiej
w latach II wojny światowej
1939–1945", Tomasz Gocel, Kielce
2012 : [recenzja]

Z Dziejów Regionu i Miasta : rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa
Historycznego w Skarżysku-Kamiennej 4, 208-209

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**Tomasz Gocel, *Duszpasterstwo w diecezji kieleckiej w latach II wojny światowej 1939–1945*,
Wydawnictwo Jedność, Kielce 2012**

Głównym celem Tomasza Gocla było dokonanie opisu duchowieństwa jako stanu w okresie II wojny światowej oraz ukazanie całokształtu pracy duszpasterskiej w tym trudnym dla Polaków okresie. Autor, jako granice chronologiczne studium, przyjął dzień 1 września 1939 r., czyli atak III Rzeszy na Polskę, i drugą połowę stycznia 1945 r., czyli moment wkroczenia Armii Czerwonej i wyparcie okupanta niemieckiego z Kielc i terenu diecezji.

W opracowaniu odwołano się do literatury przedmiotu, która do tej pory najczęściej skupiała się głównie na martyrologii i udziale księży w walce o niepodległość Polski, strukturze organizacyjnej i zarządzie diecezji oraz losach Seminarium Duchownego, a w mniejszym stopniu ukazywała funkcjonowanie poszczególnych kościołów diecezji kieleckiej. W celu pokazania pełnego obrazu pracy duszpasterskiej, charakterystyki form kaznodziejstwa, misji i rekolekcji, odwołano się do bogatej literatury przedmiotu i dorobku niektórych księży. Aby z kolei ukazać tło historyczne i uwarunkowania polityczno-społeczne działań Kościoła katolickiego diecezji kieleckiej w okresie okupacji, skupiono się na założeniach polityki niemieckiej wobec Polaków i Polski, systemie niemieckiego szkolnictwa i tajnego nauczania, eksterminacji i zbrodni Wehrmachtu, a także na wpływie polskiego podziemia zbrojnego na omawianym obszarze.

Praca Tomasza Gocla oparta jest na bogatym materiale źródłowym – dokumentacji archiwalnej wytworzonej przez różnorodne instytucje czy urzędy kościelne (tj. Kuria Diecezjalna w Kielcach, akta dziekańskie, materiały pochodzące z poszczególnych parafii, które znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach, Archiwum Parafii Katedralnej, Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego) oraz na źródłach drukowanych.

Opracowanie *Duszpasterstwo w diecezji kieleckiej w latach II wojny światowej 1939–1945* składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Każdy z rozdziałów zawiera po trzy podrozdziały tematyczne z zachowaną chronologicznie faktografią. Książka zawiera dwa aneksy (pierwszy przedstawia *Sylwetki księży represjonowanych w diecezji*

kieleckiej 1939–1945, a drugi – *Zniszczenia miejsc kultu i innej infrastruktury parafialnej w diecezji kieleckiej wg dekanatów*), wykaz źródeł i bibliografię oraz 37 tabel.

Pierwszy rozdział omawia struktury organizacyjne diecezji kieleckiej. Przedstawiono w nim uwarunkowania polityczne działalności organizacyjnej, dużo miejsca poświęcono na przybliżenie zarządu i organizacji samej diecezji, dokonano charakterystyki duchowieństwa w parafiach oraz zakonach pod względem zarówno statystycznym, jak i zachodzących zmian w tym środowisku.

Rozdział drugi traktuje o różnorodnych aspektach nauczania Kościoła katolickiego w okresie II wojny światowej. Przedstawiono zatem rozmaite formy kaznodziejstwa, omówiono zagadnienie katechizacji dzieci i młodzieży w diecezji kieleckiej w okresie okupacji, ukazano znaczącą rolę rekolekcji i misji parafialnych w życiu Kościoła.

W rozdziale trzecim zajęto się tematyką związaną z odbiorem społecznym kościelnego nauczania, w tym przede wszystkim udziałem wiernych w rozmaitych praktykach religijnych, nabożeństwach i prowadzeniem przez społeczeństwo życia sakramentalnego, przy uwzględnieniu uwarunkowań udziału wiernych w życiu religijnym: zagrożenia zdrowia i życia na skutek działań zbrojnych, niepewności, braku bezpieczeństwa, biedy, ale też agitacji antyklerykalnej radykalnej lewicy. Ukazano w tej części również działalność charytatywną Kościoła.

Ostatni rozdział poświęcony jest analizie następstw, jakie przyniosła niemiecka okupacja w odniesieniu do zaplecza duszpasterskiego – zniszczenia miejsc kultu, plebanii, kradzieże wyposażenia świątyń. Przybliży również straty osobowe kleru i aspekt martyrologiczny duchowieństwa. Odnosi się także do stosunku Kościoła katolickiego do problemów społecznych okresu II wojny światowej: bandytyzmu, eksterminacji, narastającego materializmu i... pijaństwa.

Jako posumowanie niech posłużą słowa recenzenta omawianej pracy Ryszarda Gryza: *Ks. dr Tomasz Gocel określił profesjonalny kwestionariusz problematyki badawczej, wynikający z bogatej dokumentacji źródłowej [...]. Zawartość merytoryczną recenzowanego tomu oceniam bardzo pozytywnie.*

Beata Czajkowska